

PRZEDSIĘBIORCA A SYSTEM PODATKOWY W POLSCE

Joanna Szlęzak-Matusewicz¹

Wprowadzenie

Konfrontacja skomplikowanych przepisów podatkowych oraz próby uproszczenia wielu rozwiązań podatkowych stała się przyczyną przeprowadzenia badania pt. *Przedsiębiorca a polski system podatkowy*. Celem badania było zaprezentowanie subiektywnej oceny badanych przedsiębiorców na temat ich rozliczeń z organem podatkowym, a także znajomości rozwiązań podatkowych, służących usprawnieniu systemu rozliczeń podatkowych.

Badanie miało charakter anonimowy. Zostali nim objęci mikro- i mali przedsiębiorcy z największych miast Polski. Badanie miało charakter wywiadu telefonicznego na podstawie ankiety przygotowanej przez autorkę badania. Okres, w którym było przeprowadzane, to sierpień 2011 r. W trakcie badania przeprowadzono 100 rozmów telefonicznych.

Ankieta podzielona została na dwie części. Część pierwsza ankiety dotyczyła danych charakterystycznych dla badanej grupy przedsiębiorstw. Przedsiębiorcy poproszeni zostali o podanie m.in. płci, wieku, wykształcenia, a także danych dotyczących prowadzonego przedsiębiorstwa – formy prawnej, formy opodatkowania, czy też długości prowadzonej działalności gospodarczej.

Druga część ankiety dotyczyła oceny systemu podatkowego przez ankietowanych. Przedsiębiorcy mogli w niej wyrazić opinię odnośnie do jakości tworzonego prawa, a także znajomości rozwiązań podatkowych mających na celu uproszczenie systemu rozliczeń podatkowych.

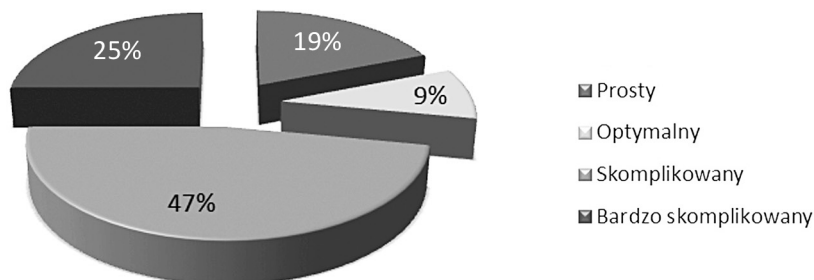
¹ Katedra Finansów Przedsiębiorstwa, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, e-mail: joanna.szlezak@sgh.waw.pl.

System podatkowy w opinii badanych przedsiębiorców

Polski system podatkowy jest jednym z najbardziej skomplikowanych w Europie. W największym stopniu odczuwalne jest to dla przedsiębiorców, którzy zobowiązani są do płacenia podatku dochodowego, podatku od towarów i usług czy podatków lokalnych. Oprócz tego pamiętać trzeba, że zatrudnienie wiąże się także z obowiązkami przedsiębiorcy jako płatnika. Ogrom pracy, jaki ciąży na przedsiębiorcach, jest przez nich odczuwalny nie tylko z uwagi na czas, jaki muszą poświęcić tym obowiązkom, ale także z uwagi na to, że obowiązki te są często dla nich niejasne, a przepisy podatkowe, a także z zakresu ubezpieczeń społecznych, na tyle skomplikowane, że nie są w stanie sami sprostać tym obowiązkom. Z tej właśnie przyczyny bardzo często zlecają obowiązki w zakresie rozliczeń podatkowych i paropodatkowych innym. Najczęściej jest to biuro księgowo. Prawie połowa ankietowanych (49%) zleca prowadzenie księgowości tym jednostkom. Większe przedsiębiorstwa, szczególnie jeśli chodzi o spółki kapitałowe, zatrudniają księgową w przedsiębiorstwie (25%). Ciekawe jest jednak to, że prawie tyle samo przedsiębiorców decyduje się samodzielnie rozliczać podatki (23%). Tylko 3% ankietowanych korzysta z pomocy bliskich, rozliczając podatki.

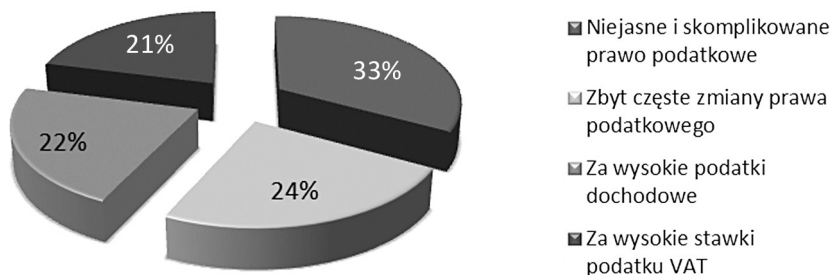
Bez względu jednak, kto odpowiedzialny jest za podatki przedsiębiorstwa, każdy przedsiębiorca musi posiadać minimum wiedzy na temat zasad opodatkowania, stawek, możliwych ulg, odliczeń itp. Dlatego nie można uznać, że przedsiębiorca, który samodzielnie nie rozlicza podatków, nie ma pojęcia o obowiązkach podatkowych, jakie na nim ciążyą. Wręcz przeciwnie. Przedsiębiorcy zgodnie twierdzą, że polski system podatkowy nie jest prosty. Prawie jedna czwarta ankietowanych przedsiębiorców uznało polskie podatki za bardzo skomplikowane, a prawie połowa za skomplikowane. Tylko 9% badanych przedsiębiorców jest zadowolonych z podatków w Polsce, uznając, że funkcjonujący obecnie system jest optymalny. Co ciekawe, aż 19% przedsiębiorców postrzega go jako prosty. Taki wynik może dziwić. Można jednak w tym przypadku zaryzykować tezę, że takiej odpowiedzi udzielili przedsiębiorcy, którzy nie są w ogóle zaangażowani w rozliczenia podatkowe, a robi to wyłącznie księgowo bądź zewnętrzne biuro księgowo (rysunek 1).

Jak się okazuje, właśnie niejasne i skomplikowane prawo podatkowe stanowi barierę rozwoju przedsiębiorstw. Ponad jedna trzecia przedsiębiorców tak uważa. Nieco mniej przedsiębiorców (24%) uważa, że przedsiębiorczości nie służą częste zmiany prawa podatkowego (rysunek 2).

Rysunek 1. Subiektywna ocena systemu podatkowego

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 2. Podatkowe bariery rozwoju działalności gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne.

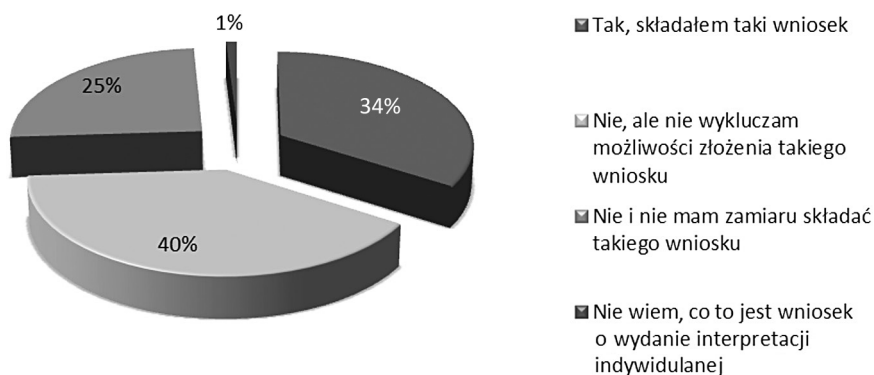
Trzeba bowiem zauważyć, że prawo podatkowe jest jedną z najczęściej zamieniających się dziedzin prawa. Sama ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych w ostatnich dziesięciu latach była zmieniana ponad 60 razy. Ustawa o VAT tylko w 2011 r. była zmieniana już trzy razy. To wszystko sprawia, że przedsiębiorcy, zanim zdobędą wiedzę na temat wprowadzonej zmiany, ta staje się już nieaktualna. Brak stabilności prawa podatkowego jest źródłem ogromnego ryzyka podatkowego związanego przede wszystkim z niewłaściwym stosowaniem prawa, co może skutkować dodatkowymi kosztami w postaci odsetek czy też kar nakładanych w postępowaniach podatkowych czy karno-skarbowych.

Przedsiębiorcy nie są także zadowoleni z wysokości samych podatków. Stawki podatków dochodowych za wysokie uważa 22% ankietowanych. Prawie tyle samo (21%) nie jest zadowolonych z wysokości stawek podatku VAT. W tym ostatnim przypadku jednak wpływ na takie odpowiedzi miał z pewnością wzrost stawek na początku 2011 r. Trzeba bowiem zwrócić uwagę, że sama wysokość stawek co do zasady nie powinna mieć aż tak dużego wpływu na działalność przedsiębiorców

z uwagi na to, że z założenia VAT jest neutralny. Neutralność VAT z kolei oznacza, że podatek ten nie powinien obciążać kosztów działalności przedsiębiorstwa. Są jednak takie sytuacje, w których VAT obciąża bezpośrednio koszty działalności. Dotyczy to przypadków, gdy podatek nie podlega odliczeniu, np. VAT od zakupu paliwa do samochodów osobowych, VAT od zakupu usług gastronomicznych, VAT od zakupu towarów i usług przez przedsiębiorcę zwolnionego podmiotowo lub przedmiotowo.

Kolejne pytanie w ankiecie dotyczyło doświadczenia przedsiębiorców w zakresie wnioskowania o wydanie interpretacji indywidualnej. Z badania wynika, że co trzeci podatnik składał taki wniosek, a nie wyklucza takiej możliwości 40% respondentów (rysunek 3).

Zainteresowanie interpretacjami z jednej strony może cieszyć, ponieważ oznacza, że przedsiębiorcy znają prawo podatkowe i stosują je w praktyce. Z drugiej strony, taki wynik potwierdza fakt, że polskie przepisy podatkowe są na tyle skomplikowane, że dla 34% stosowanie ich w praktyce rodzi ryzyko błędnego zastosowania przepisu. W tym przypadku pożądane są wyjaśnienia konkretnego stanu faktycznego przez organ podatkowy.

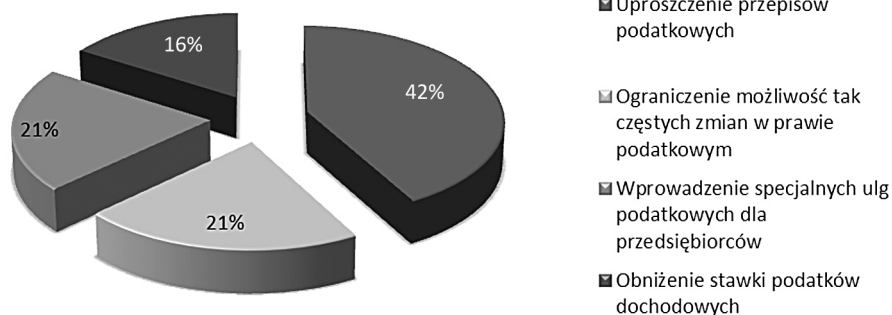

Rysunek 3. Dotychczasowe doświadczenia z interpretacjami indywidualnymi

Źródło: Opracowanie własne.

Jaki powinien więc być system podatkowy zdaniem badanych przedsiębiorców? Przede wszystkim prostszy. Wskazało tę odpowiedź 42% ankietowanych. Zdaniem przedsiębiorców przepisy nie powinny być tak często zmieniane. Dla jednej piątej ankietowanych ten czynnik ma decydujące znaczenie w aspekcie poprawy jakości prowadzenia działalności gospodarczej. Podobne zdanie przedsiębiorcy mają na temat ulg podatkowych. Powinny być one dostępne dla przedsiębiorców – tak uważa 21% respondentów. Faktem jest, że do przedsiębiorców obecnie skierowana

jest tylko jedna ulga – na zakup nowych technologii. Do tego restrykcyjne warunki skorzystania z niej sprawiają, że w rzeczywistości mało który przedsiębiorca z niej korzysta (rysunek 4).

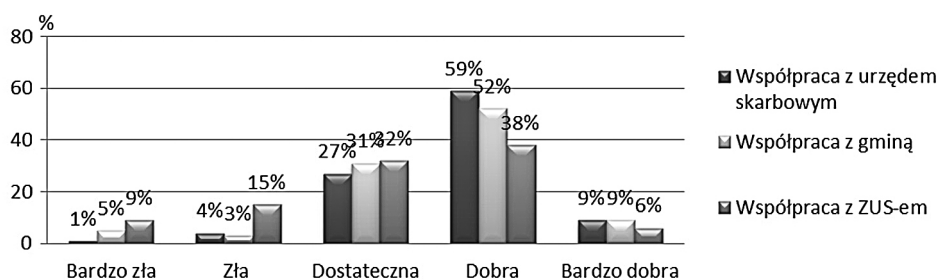

Rysunek 4. Pożąpane zmiany w systemie podatkowym

Źródło: Opracowanie własne.

Współpraca przedsiębiorstw z instytucjami publicznymi

Pytania w ankiecie dotyczyły nie tylko jakości stanowiącego prawa podatkowego, ale także jakości współpracy z instytucjami odpowiedzialnymi za pobór podatków i paropodatków w Polsce (rysunek 5).

Rysunek 5. Współpraca przedsiębiorcy z organami podatkowymi i paropodatkowymi

Źródło: Opracowanie własne.

Przedsiębiorcy zostali zapytani o ocenę współpracy z gminą, zakładem ubezpieczeń społecznych oraz urzędem skarbowym: w skali od bardzo złej do złej, dostatecznej, dobrej, bardzo dobrej. Jeśli uśrednimy uzyskane wyniki procentowe,

stosując odpowiednie wagi, to okaże się, że poziom zadowolenia ze współpracy z poszczególnymi instytucjami jest dosyć zróżnicowany. Wskaźnik – obliczony przy założeniu, że bardzo zła współpraca to minus dwa punkty, a bardzo dobra to plus dwa punkty – wynosi od 0,17 pkt. do 0,71 pkt.

Tabela 1. Wskaźnik zadowolenia ze współpracy z instytucją

Ocena	Punktacja: iloczyn pkt. procentowych oraz wag Współpraca z		
	urzędem skarbowym	ZUS-em	gminą
Bardzo zła (-2)	0,02	0,18	0,1
Zła (-1)	0,04	0,15	0,03
Dostateczna (0)	0	0	0
Dobra (1)	0,59	0,38	0,52
Bardzo dobra (2)	0,18	0,12	0,18
Suma	0,71	0,17	0,57

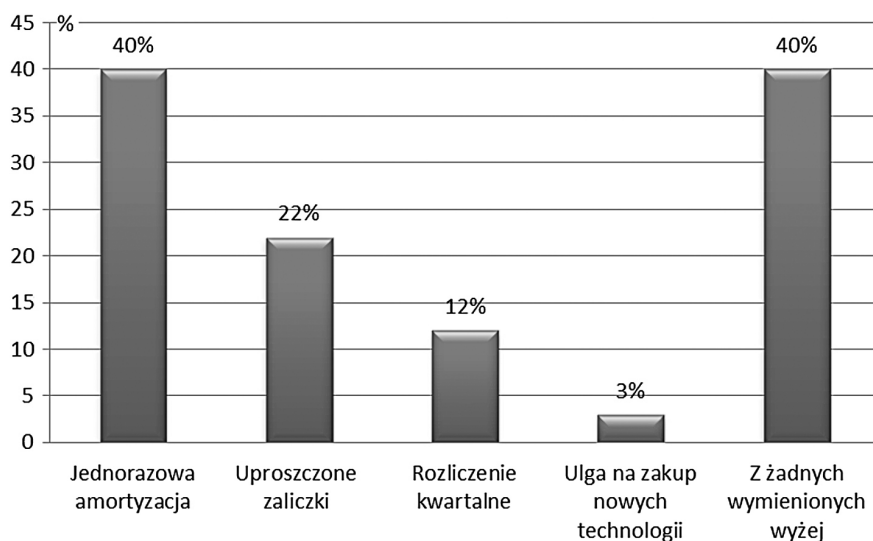
Źródło: Opracowanie własne.

Najgorzej przedsiębiorcy oceniają współpracę z ZUS (0,17 pkt), nieco lepiej z gminą (0,57 pkt). Najlepiej jednak ankietowani ocenili współpracę z urzędem skarbowym (0,71 pkt). O ile najniższa ocena współpracy z ZUS nie dziwi, to zaskoczeniem jest to, że relacje z urzędem skarbowym oceniane są lepiej niż relacje z gminą.

Uproszczenia w podatkach dochodowych

W ustawach o podatkach dochodowych zawarto wiele uproszczeń podatkowych, które niejednokrotnie powodują zmniejszenie kosztów podatkowych. Wśród najważniejszych należy wymienić jednorazową amortyzację, uproszczony system płatności zaliczek na podatek dochodowy, zaliczki kwartalne, a także ulgę na zakup nowych technologii (rysunek 6).

Z badania wynika, że aż 40% ankietowanych przedsiębiorców korzysta lub skorzystało w przeszłości z jednorazowego odpisu amortyzacyjnego. Z punktu widzenia dostępności tego instrumentu podatkowego należy uznać taki wynik za zadowalający. Oznacza to bowiem, że przedsiębiorcy znają przepisy podatkowe dotyczące amortyzacji i umieją je stosować w praktyce, tym bardziej, że nie każdy przedsiębiorca może z niego skorzystać i nie każdy środek trwały może być amortyzowany tym sposobem.

Rysunek 6. Respondenci wykorzystujący uproszczenia w podatku dochodowym

Źródło: Opracowanie własne.

Z jednorazowej amortyzacji mogą skorzystać tylko:

- mali podatnicy – bez względu na to, jak długo prowadzą działalność gospodarczą,
- podatnicy rozpoczynający działalność gospodarczą.

Badanie przeprowadzone przez autorkę wykazało, że aż 22% ankietowanych przedsiębiorców wybrało sposób płatności zaliczek na zasadzie uproszczonej. Wynik ten jest dość wysoki w porównywaniu z danymi Ministerstwa Finansów. Zaznaczyć jednak trzeba, że badana grupa przedsiębiorców to podatnicy mający świadomość optymalizacji podatkowej. Wynika to przede wszystkim z tego, że badanie prowadzone było w dużych miastach Polski i również z faktu, że ankietowani to przedsiębiorcy wykształceni i doświadczeni. W głównej mierze są to przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą powyżej 10 lat.

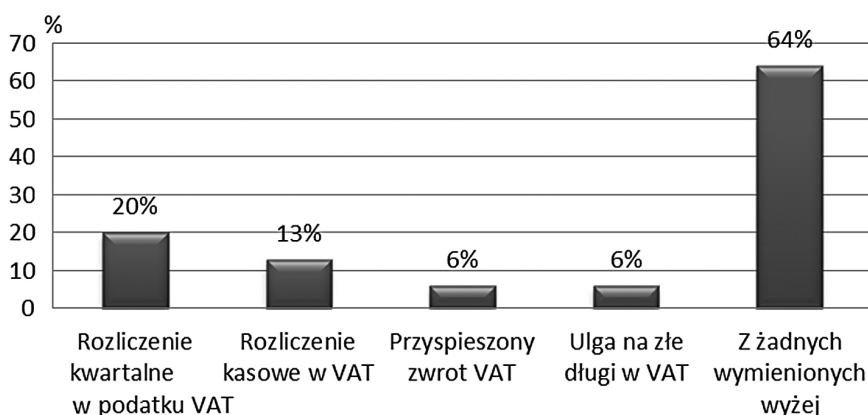
Podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych oraz od osób prawnych mogą skorzystać z innego uproszczenia w zakresie płatności zaliczek na podatek dochodowy, a mianowicie z zaliczek kwartalnych. Zgodnie z danymi Ministerstwa Finansów, podmiotów, które rozliczają się kwartalnie z podatku dochodowego, jest znacznie więcej w stosunku do tych, którzy korzystają z zaliczek uproszczonych. W niniejszym badaniu tendencja ta nie potwierdziła się. Tylko 12% ankietowanych przedsiębiorców korzysta z tego uproszczenia. Jest to dość zaskakujący wynik, biorąc pod uwagę fakt, iż prawie wszyscy ankietowani spełniają warunki narzucone przez ustawodawcę niezbędne do skorzystania z uproszczenia. Istotny

w tym przypadku jest bowiem status małego podatnika lub podatnika rozpoczynającego działalność gospodarczą.

Ulga na zakup nowych technologii, która skierowana jest wyłącznie do przedsiębiorców, polega na odliczeniu od podstawy opodatkowania 50% wydatków na ten cel. W niniejszym badaniu odsetek korzystających z ulgi wynosi 3%. Wynik ten potwierdza prawidłowość ujawnioną w danych Ministerstwa Finansów. Tak nikłe zainteresowanie ulgą na zakup nowych technologii tłumaczyć można jedynie warunkami narzuconymi przez ustawodawcę, jakie należy spełnić, aby z niej skorzystać.

Uproszczenia w podatku od towarów i usług

Podobnie jak w podatku dochodowym, ustawa o podatku od towarów i usług zawiera wiele uproszczeń podatkowych. Korzystanie z nich jest całkowicie dobrowolne i jednocześnie korzystne w wielu przypadkach. Powoduje bowiem wzrost płynności finansowej czy też oszczędności w kwotach płaconego podatku. Pytanie skierowane do ankietowanych dotyczyło wykorzystywania przez nich rozliczeń kwartalnych i kasowych w podatku VAT, ulgi na złe długi, a także przyspieszonego zwrotu VAT. Gdy analizuje się odpowiedzi ankietowanych, nasuwa się wniosek dotyczący nikłego zainteresowania podatników uproszczeniami w VAT. O ile w podatku dochodowym 40% ankietowanych nie korzystało z żadnych przywilejów, to odsetek dla podatku VAT wyniósł aż 64% (rysunek 7).

Rysunek 7. Uproszczenia podatkowe w VAT wykorzystywane przez respondentów

Źródło: Opracowanie własne.

Badanie wykazało, że tylko 13% korzysta z metody kasowej rozliczenia VAT. Wśród ankietowanych rozliczenie kwartalne jest relatywnie popularną formą płatności VAT. Co piąty ankietowany przedsiębiorca rozlicza się tym sposobem. To znacznie więcej w porównaniu z metodą kasową, która jest opłacalna tylko w przypadku wybranych przedsiębiorców (takich, którzy mają niski udział kosztów w przychodach).

Ankietowani przedsiębiorcy nie korzystają z ulgi na złe długi polegającej na korekcie podatku należnego w celu „odzyskania” podatku sfinansowanego przez sprzedającego. Tylko 6% ankietowanych wykorzystało tę ulgę w działalności gospodarczej.

Podobny odsetek wykorzystania występuje w przypadku przyspieszonego zwrotu VAT. Wskaźnik wykorzystania możliwości skrócenia terminu do 25 dni na poziomie 6% jest dość duży. Trzeba bowiem pamiętać, że nie każdego podatnika przepis będzie dotyczył. Będzie on miał zastosowanie tylko wtedy, gdy nadwyżka podatku naliczonego nad należnym ma charakter permanentny, a będzie tak wtedy, gdy przedsiębiorca np. wykonuje czynności opodatkowane stawką obniżoną, a nabywa towary i materiały do wykonywania tych czynności opodatkowane stawką podstawową.

